Valiokunnan lausunto TrVL 5/2015 vp– E 75/2015 vp

Tarkastusvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Euroopan tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomus 2014

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Euroopan tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomus 2014 (E 75/ 2015 vp): Asia on saapunut tarkastusvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- valtioneuvoston apulaiscontroller Pasi Ovaska, valtiovarainministeriö
- tilintarkastuspäällikkö Jari Sanaskoski, valtiontalouden tarkastusvirasto

Lisäksi valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon Euroopan tilintarkastustuomioistuimelta.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Valtioneuvoston kanta

Suomi katsoo, että ei ole olemassa painavia perusteita olla esittämättä vastuuvapauden myöntämistä komissiolle varainhoitovuodelta 2014, sillä virhetaso on pysynyt satunnaisvaihtelu huomioiden suurin piirtein samana verrattuna kahteen edellisvuoteen ja komissio ei ole syyllistynyt selviin laiminlyönteihin. On kuitenkin erittäin valitettavaa, että maksujen kokonaisvirhetaso (4,4 %) on edelleen arvioitu korkeaksi ja se selvästi ylittää olennaisuusrajan (2 %), vaikkakin kokonaisvirhetaso on hyvin lievästi laskenut.

Suomi seuraa tarkasti tulevien vuosien kehitystrendiä ja virhetasoa tulisi pystyä alentamaan selvemmin nykyisestä tasosta. Tämä vaatii komissiolta parempaa riskianalyysiä, resurssien fokusointia ja tarkempaa toimintasuunnitelmaa. Koska merkittävää kehitystä virhetason laskemisessa ei ole viime vuosina tapahtunut, tarvitaan täysin uusi lähestymistapa. Virheiden vähentäminen tulee kytkeä myös tuloksellisuuteen sekä parempaan tavoitteiden asetantaan.

Suomi katsoo edellisvuosien tapaan tärkeäksi, että varainhoitoa parannetaan edelleen kaikilla politiikka-aloilla ja että tässä yhteydessä otetaan huomioon lainsäädännön yksinkertaistaminen sekä

valvonnan kustannustehokkuus. Suomi huomioi, että hajautetun hallinnointivastuun ja monimutkaisen säännöstön vuoksi etenkin rakennetoimien ja maatalouspolitiikan alueella menoihin liittyy jo lähtökohtaisesti suuria riskejä, joita on nykyisten laajuisten menojen ja jäsenvaltioiden vaihtelevien hallintokulttuurien vuoksi erittäin vaikea riittävässä määrin ja yhdenmukaisesti hallita. Edellä mainitut seikat lisäävät myös hallinnollista taakkaa, jota tulisi pyrkiä vähentämään merkittävästi. Ennen kaikkea säädöksiä ja valvontamenettelyjä tulisi selkeyttää sekä virheiden laskentamenettelyä yhdenmukaistaa.

Suomi yhtyy tilintarkastustuomioistuimen näkemykseen siitä, että komission tuloksellisuusraportointi on edelleen heikkoa, ja sitä tulee kehittää. Erityisesti tulisi parantaa pitkän aikavälin vaikuttavuusarviointia sen suhteen, kuinka pysyviä vaikutuksia EU:n rahoituksella saadaan aikaan.

Tilintarkastustuomioistuimen huomautuksia sekä komission ja muiden toimielinten vastauksia koskevat yksityiskohtaiset kannanotot ovat Suomessa valmisteltavina ja Suomen kanta tulee täsmentymään neuvoston budjettikomitean käsittelyn aikana tammi- ja helmikuussa 2016.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Euroopan tilintarkastustuomioistuin antaa Euroopan parlamentille ja neuvostolle vuosittain lausuman tilien luotettavuudesta sekä tilien perustana olevien toimien laillisuudesta ja asianmukaisuudesta. Tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomus ja siihen sisältyvä tarkastuslausuma EU:n varainhoidosta muodostavat perustan vastuuvapausmenettelylle, jossa neuvoston määräenemmistöllä antamasta suosituksesta EU:n parlamentti tekee poliittisen päätöksen siitä, onko komissio täyttänyt hyväksyttävästi velvollisuutensa talousarvion toteuttajana.

Tilintarkastustuomioistuimen tarkastuslausuman mukaan Euroopan unionin tilinpäätös varainhoitovuodelta 2014 antaa oikeat ja riittävät tiedot EU:n taloudellisesta asemasta sekä toimien tuloksista ja rahavirroista. Tulojen ja sitoumusten virhetaso ei ollut olennainen (olennaisuusrajana 2,0 %). Sen sijaan maksujen virhetaso oli olennainen. EU:n koko talousarvion osalta maksujen arvioitu virhetaso oli 4,4 % (vuonna 2013 4,5 %).

Valiokunta kiinnittää vakavaa huomiota maksujen kokonaisvirhetason korkeaan tasoon ja siihen, ettei tilanteeseen saada parannusta aikaan. Tilintarkastustuomioistuin on antanut jo 20 vuoden ajan maksujen laillisuudesta ja asianmukaisuudesta kielteisen lausunnon. Virhetason pienen laskun (4,5 %:sta 4,4 %:iin) perusteella ei voida tehdä päätelmiä myönteisestä kehityksestä. Valiokunta pitää huolestuttavana, että keskeisillä menoaloilla jo ennestään korkeat virheriskit ovat vuodesta 2013 vuoteen 2014 edelleen kohonneet. Menoalan "taloudellinen, sosiaalinen ja alueellinen yhteenkuuluvuus " virhetaso on noussut 5,3 %:sta 5,7 %:iin ja menoalan "kasvua ja työllisyyttä edistävä kilpailukyky" 4,0 %:sta 5,6 %:iin. Korkein arvioitu virhetaso (6,2 %) oli maaseudun kehittämisen, ympäristöasioiden, ilmastotoimien ja kalastuksen menoalalla, joka on osa luonnonvarojen menoalaa. Lukuun ottamatta hallintomenoja kaikkien yksittäisten menoalojen virhetaso on jälleen olennainen.

Edellisvuosien tapaan suurimman osan arvioidusta kokonaisvirhetasosta muodostavat edelleen menot, jotka eivät täyttäneet EU:n tukemiin hankkeisiin liittyviä rahoitusehtoja (kuluilmoituk-

siin sisältyvät tukeen oikeuttamattomat kulut: 41 prosenttia arvioidusta kokonaisvirhetasosta). Toiseksi suurin vaikutus vuoden 2014 virhetasoon oli julkisiin hankintoihin liittyvillä vakavilla virheillä: 27 prosenttia arvioidusta kokonaisvirhetasosta. Valiokunta pitää tilintarkastustuomioistuimen esille nostamia esimerkkejä EU:n varojenkäytön merkittävistä virheistä erittäin huolestuttavina ja katsoo, että EU:n tukemien hankkeiden tukikelpoisuus ja tukiehtojen toteutuminen tulee varmistaa ennakolta huomattavasti nykyistä paremmin.

Valiokunta yhtyy tilintarkastustuomioistuimen arvioon siitä, että komission on edelleen aiheellista parantaa riskien arviointiaan. Valiokunta pitää perusteltuna, että EU:n varainhoidon tarkastussuunnitelmat laaditaan aiempaa enemmän virheriskien ja aiempien kokemusten perusteella mm. eri menoalojen virheiden syistä. Valiokunta viittaa siihen, että komissio on ryhtynyt toimiin valvontojen vähentämiseksi viljelijätukien osalta. Tämän hetkisen tiedon mukaan jäsenmaat voivat vähentää valvontoja, mikäli niiden luotettavaksi todennettujen valvontatilastojen virhetaso on ko. tukimuotojen osalta ollut alle 2 % kahden viimeisen vuoden aikana sekä tukien hallinto- ja valvontajärjestelmä on todettu toimivaksi ja luotettavaksi. Suomen hallitus on myös tehnyt samansuuntaisen esityksen.Tarkastustoiminnan paremmalla kohdentamisella pitää voida lisätä tarkastusten tuloksellisuutta sekä vähentää tarkastuskohteiden kokemaa hallinnollista taakkaa niissä maissa, joissa hallinto- ja valvontajärjestelmät toimivat.

Valiokunta toteaa, että jäsenvaltioiden viranomaisten ja komission toteuttamilla korjaavilla toimenpiteillä on ollut myönteinen vaikutus arvioituun virhetasoon. Ilman kyseisiä toimia arvioitu kokonaisvirhetaso olisi ollut 5,5 %. Valiokunta yhtyy tilintarkastustuomioistuimen arvioon siitä, että komission on kuitenkin edelleen aiheellista parantaa korjaavien toimenpiteiden vaikutusten arviointiaan. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että merkittävä osa virheistä olisi voitu estää tai havaita ja korjata, jos komissio, jäsenvaltioiden viranomaiset tai riippumattomat tarkastajat olisivat käyttäneet kaikkia saatavillaan olevia tietoja.

Valiokunta korostaa, että EU:n varainkäytössä tulee kiinnittää huomattavasti enemmän huomiota tuloksellisuuteen ja kannattaa tältä osin uudenlaisen lähestymistavan käyttöönottoa. Ohjelmakaudella 2007—2013 EU:n rahoitusta saavien hankkeiden valinta keskittyi ensisijaisesti tarpeeseen saada käytettävissä olevat EU-varat käytettyä, toiseksi sääntöjen noudattamistarpeeseen ja vasta kolmanneksi — ja rajallisessa määrin — tulosten ja vaikutusten saavuttamiseen. Tilintarkastustuomioistuimen mukaan useisiin tapauksiin liittyy edelleen nollavaikutuksen mahdollisuus (edunsaaja olisi toteuttanut toimet ilman EU:n rahoitusta) sekä aktiviteetin lakkaaminen EU-tuen loputtua. Lisäksi EU:n varoilla saavutettavaa lisäarvoa ei kyetä usein varmistamaan. Ongelmallista on, että vaikka EU:lta tukea saanut hanke olisi ollut täysin EU:n säädösten mukainen, sen positiiviset vaikutukset ovat silti voineet olla olemattomia.

Valiokunta yhtyy tilintarkastustuomioistuimen näkemykseen siitä, että komission tuloksellisuusraportointi on edelleen heikkoa ja sitä tulee kehittää. EU:n talousarvion ja varojen käytön on vastattava paremmin EU:n pitkän aikavälin tavoitteita (Eurooppa 2020 -strategia). EU:n rahoittamissa ohjelmissa tulee ilmaista selkeästi tavoiteltavat tulokset, joiden toteutumista myös valvotaan. Valiokunta esittää harkittavaksi myös sanktioiden käyttöönottoa, mikäli etukäteen asetetuista tulostavoitteista jäädään merkittävästi jälkeen.

Valiokunnan lausunto TrVL 5/2015 vp

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Tarkastusvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 9.12.2015

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Olavi Ala-Nissilä kesk
jäsen Maarit Feldt-Ranta sd
jäsen Olli Immonen ps
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Esko Kiviranta kesk
jäsen Krista Mikkonen vihr
jäsen Mika Raatikainen ps
jäsen Päivi Räsänen kd.

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Nora Grönholm
valiokuntaneuvos Matti Salminen.